

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Kotouttamisen kokonaisuuden uudistamistarpeiden tarkastelu on hyvin perusteltu ja ajankohtainen, sekä toivottu tehtävä. Toimintaympäristö on viime vuosina muuttunut, organisaatioissa ja sidosryhmäverkostoissa on tapahtunut muutoksia, joilla on suuri vaikutus kotouttamisen kenttään. Kotouttaminen on verkostojen yhteistyötä vaikka kotouttamislaki nyky muodossaan määrittääkin tiettyjä tehtäviä ELYlle, TE-toimistolle sekä kunnille. Kotouttamisen uudistamisen tarkastelussa ei tule huomioida kuitenkaan pelkästään strategisia linjauksia, vaan rohkeasti hakea kotouttamiseen mitattavaa vaikuttavuutta. Mittaamisen edellytyksenä tarvitaan selkeästi määriteltyjä ja mitattavia kotoutumisen tavoitteita.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät on erittäin kattavasti ja kiitettävästi huomioitu. Toimenpide-ehdotuksissa olisi kuitenkin voinut mennä pidemmälle ja hakea isompaakin muutosta.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Kotouttamispolitiikan valtavirtaistaminen on hyvä tavoite, johon tulee pyrkiä. Maahanmuuttajien työllistämisen edistämässä on kuitenkin huomioitava, että jo nyt heillä on käytössään ja tulee olla käytössä samat palvelut kuin kenellä tahansa, ja näiden LISÄKSI kotouttamislain mukaiset toimenpiteet. Maahanmuuttajataustaiset henkilöt ml tulkkauksen tarve tulee lakien mukaan ottaa palveluissa jo nyt huomioon. Selonteossa voisi ottaa tarkemmin kantaa, mikseivät nykytilat toteudu?

Maahanmuuttajille on tarjolla paljon palveluja, toimenpiteitä, koulutusta ja työllistymisen ratkaisuja, ongelmana on monasti ohjauksen puute ja vähäisyys, mutta lisäksi puuttuu osaamista, jolla saataisiin henkilölle järkeviä työllistymisen polkuja. Tie työelämään kulkee isolla osalla ammatillisen koulutuksen kautta.

Työelämää tulisi tukea ja valmentaa ottamaan vastaan heikommalla kielitaidolla varustettuja ammattilaisia. Tässä voisi toimia valtakunnallinen kampanjointi ja tiedotus.

Kuntakokeiluilta odotetaan paljon maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi. Tässä vaiheessa kuntakokeilujen resursointi vaikuttaakin lupaavalta. Kuntakokeilujen kautta mahdollistuu myös työhallinto-sote/valtio-kunta ja moniammatillinen yhteistyö, jota kautta voisi nykyistä paremmin päästä pohtimaan perheiden kotouttamisesta ja laajemmasta osallisuudesta kunnan arkeen. Perheelle tulisi laatia yhteinen kotouttamissuunnitelma. Usein työllistymisessä tai opiskelemaan lähtiessä ensimmäinen kysymys perheissä on: mistä päivähoito?

Maahanmuuttajille tarjottavan kielikoulutuksen osalta isoin kysymys on kotouttamiskoulutuksen tulevaisuus: jatkuuko ELYjen hankintana vai onko näköpiirissä rahoituksen kanavoimista eri tavoin?

Lisäksi luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen laatu, vaikuttavuus ja riittävyys tulisi selvittää ja selkeyttää. Nykyisellään rahoituksen malli ei toimi ja luki-koulutusten laatu sekä vaikuttavuus ovat jossain määrin kyseenalaisia.

Toimenpiteet sinänsä hyviä ja kattavia, monessa kohtaa herää toki aina kysymys, miten käytännössä sitten toteutuu ja millaisella budjetilla?

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Erinomainen tavoite kohdentaa kunta-ohjauksen resurssit ja kuntapaikat alaikäisille sekä kiintiöpakolaisille. Lisäksi joillekin turvapaikan saaneille, joilla erityistarpeita kuntasijoituksessa. Tämä tavoite vastaa sitä tilannetta, jossa jo nyt olemme.

Vastaanottokeskuksessa tapahtuvan, velvoittavan opiskelutoiminnan valvominen tai kokeen merkitys on epäselvä. Mitä tarkoittaa jatkon kannalta ja TE-hallinnon palvelujen palvelujen kannalta?

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Maahanmuuttajille suunnattu alkuvaiheen, mutta myös pidemmän aikavälin ohjaus ja neuvonta on välttämätön osa nopeaa kotoutumista ja vahvaa alkua. Olisi todella hienoa, jos toiminta saataisiin vakiinnutettua. Joissain kunnissa ja kaupungeissa näin onkin, mutta monet kunnat ovat vielä projektien ja erillisrahoituksen varassa.

Seudullisena yhteistyönä toteuttavat ohjaus- ja neuvontapalvelut säästävät kuntien rahaa ja resursseja, tätä kuntien välisen yhteistyön kehityssuuntaa voisi enemmänkin kannustaa.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kuka tällaisen ohjelman luo? Onko ajatuksena, että laaditaan valtakunnallinen ohjelma, joka täytyy kuntien itsensä jalkauttaa kuntansa arkeen omalla erityisellä alkuvaiheen kotouttamisohjelmalla?

Olisi toki hyvä saada valtakunnallisesti määritellyt rakenteet tähän, mutta miten ne viedään kuntien toimintaan sisälle?

Osion toimenpiteet viittaavat työhön, joka tulisi tehdä loppuviimeksi kunnissa. Toisaalta on kuntia, joissa alkuvaiheen kotoutuminen on jo hyvin hallussa ja kuvattunakin.

Kotouttamisohjelman tavoitteeksi ilmoitetaan kielitaidon tietyn tason saavuttaminen. Kyse on käytännössä siis kielikoulutuksen saatavuuden varmistamisesta. Kuka järjestää ja kuka maksaa?

Jos viitataan kotoutumiskoulutukseen, siinä on työhallinnon hankintana jo nyt paljon muitakin tavoitteita kuin kielelliset tavoitteet.

Onko maahanmuuttajien kieli- ja työllistymisasiat ensisijaisesti huomioitu kotouttamisohjelmissa vai pitäisikö nämä tavoitteet laittaa suoraan niihin ohjelmiin ja strategioihin sekä budjetteihin, jotka valtavirtaistaisivat ne suoraan? Kuten kunnan työllistämisasioihin, kuntakoikeiluille, TE-toimistoon?

Kotouttamisohjelman laajentaminen koskemaan työvoiman ulkopuolisia on epäselvä. Kuntahan laatii kotouttamisohjelman - jos siis tällä tarkoitetaan tätä vai jotain muuta? - ja huomioi kattavasti kaikki kunnassa asuvat maahanmuuttajat iästä, sukupuolesta ja työmarkkina-asemasta huolimatta. Kv-suojelua saavat ovat olleet kuntien kotouttamisohjelmissa aina mukana, tosin voihan olla ettei tämä päde kaikkialle Suomeen.

Johdantojakso: kuka tämän johdantojakson hankkisi ja millä rahalla? Kaikilla paikkakunnilla ei riitä osallistujia erityisille pitkäkestoisille kartoitusjaksoille, vaan olemme järjestäneet kartoitukset osaksi muita palveluja, kotoutumiskoulutuksen hankinta Hämeessä sisältää paljon erilaista kartoitusta ja osaamisen tunnistamista. Suunnitelmissa on siis otettava huomioon, että jos järjestetään erillisiä orientaatiojaksoja, voi tämä monilla paikkakunnilla tarkoittaa sitä, että kotoutumispolku pitenee, kotoutumiskoulutuksen moduulit eivät pääse käyntiin, kun joudutaan odottamaan orientaatiojaksojen päättymistä täydentämään aloituksia.

Jos orientaatiojaksoja halutaan, voiko ELY niitä edes hankkia? ELYn hankinnoissa täytyy olla ammatillisia sisältöjä, pelkkä yleishyvä orientointi ja kartoittelu ei nykyohjeistuksilla välttämättä mene hankintoihin. Tarvitaan myös lisää määrärahaa ja erilaiset jakoperusteet määrärahan kohdentamiseksi eri alueille, kohderyhmääkään ei välttämättä riitä tällaiseen.

Orientaatiojakso voi olla hyvänä käytäntönä, ja kunnat voisivat sitä aivan hyvin myös hankkia tai muulla tavoin järjestää, kuten monasti järjestävätkin, mutta emme näe sille välttämätöntä tarvetta pakollisena. Orientaatiojakson voisi harkita hankittavaksi valtakunnallisena ja etätoteutuksilla järjestettäväksi?

Kotouttamisohjelman kesto: Miten vaikuttaa valtion kunnille maksamiin pakolaiskorvauksiin? Kuinka vaikuttaa TE-toimiston asiakkaiden erilaisiin tukiin? JTYPL omaehtoisen opiskelun tuki ja ikäraajat tulisi ehdottomasti muokata uusiksi, mikäli kotoaikaan tulee muutoksia. Muutoinkin tulisi korjata JTYPLn ja kotolain keskinäiset ristiriidat, esimerkiksi jos aloittaa opinnot kotoajalla, ei voi jatkaa kotoajan päätyttyä samalla tukimuodolla, varsinkin jos asiakas on alle 25-vuotias. Kotoajalla tulisi saada osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, tämä ei tällä hetkellä JTYPLn mukaan ole mahdollista.

Huomiona, että jo nyt on mahdollista katkaista kotouttamisaika vuoteen, kahteen tai mihin vain, mikäli tilanne sitä vaatii. Miksei nykyistä mahdollisuutta hyödynnetä enemmän?

Bonus: Miksi ylipäätään puhutaan kotoutumisajasta? Kyse on viranomaistermistä, joka toisinaan vaikuttaa jäykistävän palvelujen tarjontaa, puhutaan "kotoajalla" olevista, ja keskustelu kääntyy "kotouttaviin palveluihin". Voisiko mieluummin miettiä suoraan, mikä on henkilölle paras ja oikea-aikaisin palvelu?

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Toimenpiteet ok, ei erityistä lausuttavaa.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Eri erityistä lausuttavaa.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Ei erityistä lausuttavaa.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Suuntaviivat pääosin ok.

Kotoutumiskoulutuksen osalta kannattaa huomioida, että ELYt hankkivat koulutuksia hyvin erilaiseen tahtiin ja erilaisilla tavoilla. Toisaalta käytämme hyvin paljon samoja kouluttajia koskevia laatukriteerejä ja vähimmäisvaatimuksia. Onko järkevää tai tarkoituksenmukaista lähteä yhdenmukaistamaan nykyisiä käytäntöjä? Olisiko kuitenkin seuraava askel parempi ottaa isommin ja miettiä kotoutumiskoulutuksen järjestämistä jollain muulla tavoin kuin kilpailutusten kautta? Kotoutumiskoulutuksen ongelmat liittyvät määrärahan rajoittuneisuuteen ja siihen, etteivät ELY saa tai pysty hankkimaan nykyisellä mallilla esimerkiksi tutkintoon johtavia kotoutumiskoulutuksia. Kotokoulutus on hyvin vakiintunutta koulutusta, eikä sen hankkimiseen koskaan liity samanlaista tarveselvitystä kuin muuhun työvoimakoulutuksen hankintaan. Kotokoulutusta on oltava, joten eikö se kannattaisi suoraan jo vakinaistaa?

Salonen Anita
Hämeen ELY

